УДК 378.147:373.3

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-2-140-146

Ковальова Тетяна Олександрівна,
аспірант спеціальності 015 Професійна освіта ДЗ «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ,
Україна.
tatusya1985@yandex.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6603-3636>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РОБОТИ В КОМАНДІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність проблеми командної роботи в професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи зумовлена процесами реформування системи освіти України. У демократичному суспільстві педагогічний процес повинен відповідати сучасним вимогам та розвиватися за новими стандартами, бо Україна стрімкими та рішучими темпами крокує до європейської спільноти.

Феномени команди, роботи в команді розкривають у своїх працях Р. Аблязов, О. Александрова, В. Гайда, М. Геллерт, Р. Гріфін, Т. Зінкевч-Євстигнеєва, Л. Карамушка, М. Карпова, Г. Ложкіна, П. Мучинський, К. Новак, В. Новиков, Г. Падурець, А. Петровський, Н. Фетискін, О. Філь, К. Фопель, І. Чудаєва, В. Яцура та ін.

Нормативно-правовою базою як фундаментального чинника в професійній діяльності вчителя є Конституція України, Закон України «Про освіту», а також спеціальні закони України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту»; інші нормативні акти у сфері освіти, укладені й затверджені в установленому законом порядку. Також зазначимо, що серед інших нормативних актів першочергове значення на сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні мають «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (Концепція «Нова українська школа»), «Концепція розвитку педагогічної освіти» та державні стандарти освіти на різних рівнях.

Метою статті є дослідження нормативно-правової бази роботи в команді в професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи.

Розкриваючи тему статті, передусім зазначимо, що в Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, ми виділяємо конкретні завдання, які відображають необхідність та актуальність нашої

теми дослідження, зокрема, забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямками: ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням *компетентностей*, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу *педагогіки партнерства*, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути *ключових компетентностей*, необхідних для успішної самореалізації особистості; створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків. Зазначається, що за цією реформою, перевагу в особистій реалізації на ринку праці матимуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, **працювати в команді**, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіння іншими вміннями. Як бачимо, реформування педагогіки загальної середньої освіти передбачає перехід до педагогіки *партнерства* між учнем, вчителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками і технологіями навчання, зокрема інформаційно-комунікативними технологіями (Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016).

У *Стандарті вищої освіти України зі спеціальності 013 Початкова освіта* в частині визначення такої загальної компетентності, як «міжособистісна взаємодія», якою повинен оволодіти майбутній вчитель, виділено наступні здатності: здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, учнями та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного вирішення педагогічних конфліктів; *здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності*; здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань. Отже, здатність працювати в команді – обов'язкова компетентність для всіх учителів сучасної початкової школи.

У блоці спеціальних (фахових) компетентностей також наголошується на необхідності формування у майбутніх учителів початкової школи як здатності до роботи в команді, так і здатності до організації роботи учнів у команді, зокрема: здатність до застосування знань про особливості комунікативної діяльності учнів класу/учня початкової школи, взаємостосунки вчителя та учнів, закономірності педагогічного спілкування, соціальної ситуації, *ситуацій міжособистісної взаємодії* (СК – 2.2. Соціально-психологічна компетентність); здатність актуалізовувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння,

настанови, стратегії й тактики *комунікативної поведінки*, здобутий досвід *комунікативної діяльності*, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з молодшими школярами, батьками, колегами (СК–5. Професійно-комунікативна компетентність); здатність педагога організовувати ефективну спільну навчально-виховну діяльність і педагогічне спілкування; здатність співпрацювати для досягнення поставленої мети, знаходячи при цьому *шляхи взаємодії зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища* (СК–5.3. Інтерактивна компетентність) тощо (Державний стандарт вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта, 2019).

Метою *Державного стандарту початкової освіти* є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, *компетентностей* та *наскрізних умінь* відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості (Державний стандарт початкової освіти, 2018).

Стандарт визначає наскрізні лінії навчання, серед яких – «Громадянська відповідальність», що передбачає формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через *колективну діяльність* – дослідницькі роботи, *роботи в групі*, проекти тощо, яка розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок (МОН. Наскрізні лінії, 2016).

Як бачимо, у нормативних документах поняття «команда», «робота у команді», «здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності», «міжособистісна взаємодія», «комунікативна поведінка», «комунікативна взаємодія», «педагогіка партнерства» дуже тісно пов'язані між собою, доповнюючи одне одного.

Що таке команда? Це поняття досліджували такі вчені, як Р. Аблязов, О. Александрова, В. Гайда, М. Геллерт, Р. Гріфін, Т. Зінкевч-Євстигнеєва, Л. Карамушка, М. Карпова, Г. Ложкіна, П. Мучинський, К. Новак, В. Новиков, Г. Падурець, А. Петровський, Н. Фетискін, О. Філь, К. Фопель, І. Чудаєва, В. Яцура та ін.

На основі аналізу праць зазначених вище вчених можемо зробити висновок, що **команда** – це невелика група людей, яка має спільну мету, ставить певні цілі, прагне до вирішення та розв'язання певних задач; має власні закони існування, базується на засадах партнерства, толерантності, взаємоповаги, допомоги одне одному, підтримки, згуртованості; стосунки між членами побудовані на довірі, а інтелектуальний та творчий потенціал кожного члена має величезне значення в досяганні успіху при спільних зусиллях.

Від уміння співпрацювати, взаємодіяти між собою узгоджено, залежить успіх командної роботи. Чинне законодавство ставить перед сучасним учителем завдання забезпечити комфортні умови для учнів під

час роботи у команді, відійти від стандартизації минулих років, які обмежували права учнів а вчитель мав авторитарний стиль керування. Тільки робота в команді може розвинути в учня лідерські якості, надати змогу для прояву здібностей. Відповідно до Концепції нової української школи вчитель тепер виконує роль не тільки провідника між учнями та знаннями, а стає партнером для учнів, спонукає учнів слухати один одного, учитися бути почутим, розвивати творчі здібності, креативне мислення; підвищує мотивацію до навчання та досягнення поставлених завдань; розвиває почуття колективної відповідальності, стає ключовою фігурою в раціональному розподілі робіт між всіма учасниками команди. Добре скерована команда, зможе досягти більше результатів і набагато швидше, ніж кожен буде виконувати це окремо.

Наразі здатністю працювати в команді оволодівають фахівці різного профілю, оскільки суспільство згуртовується – від волонтерів до цілих дієвих територіальних громад, які об'єднуються. Тому на вчителя початкової школи покладена місія закласти у дитини цю здатність, яка потім буде розвиватися протягом усього навчання в школі та життя. А тому здатність учителя щодо організації роботи учнів у команді залежить від того, наскільки він оволодіє нею та іншими наскрізними здатностями й уміннями в межах сформульованих у нормативних документах інтегральних, загальних та спеціальних (фахових) компетентностей під час навчання у закладі вищої освіти (Карпова, 2017).

Таким чином, робота в команді є однією з ключових наскрізних здатностей особистості у межах компетентісного підходу до освіти впродовж життя: від початкової до професійної та самоосвіти. Основи роботи в команді закладаються в учнів початкової школи сучасним учителем. Тому завдання вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта є бінарним: по-перше, формування здатності роботи в команді у самих майбутніх вчителів початкової школи, а по-друге, підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації роботи учнів у команді.

Здатність до роботи в команді визначається як обов'язковий компонент загальної середньої та вищої освіти, що закріплена в чинних нормативно-правових документах про освіту: законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Державних стандартах початкової освіти, Державних стандартах вищої освіти України зі спеціальності 013 Початкова освіта та ін.

Наступним кроком нашого дослідження в цьому напрямі буде з'ясування понять «команда» та «робота в команді» в науковому просторі.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт вищої освіти. Спеціальність 013 Початкова освіта. URL: <https://mon.gov.ua/standartiv/013-pochatkova-osvita-bakalavr-21.09.7.doc> (дата звернення: 09.05.2019). **2. Державний** стандарт початкової освіти. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 09.03.2019). **3. Концепція** реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> (дата звернення: 09.03.2019). **4. Про загальну** середню освіту: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 01.03.2019). **5. Про** освіту: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.03.2019). **6. Нова** українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.03.2019). **7. МОН.** Наскрізнi лiнii. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi> (дата звернення: 04.03.2019). **7. Карпова М. Є.** Підходи науковців до визначення феноменів «команда», «робота в команді». *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. Випуск LXXIX. Том 2. 2017. С. 26–30.

References

1. Derzhavnyi standart vyshchoi osvity. Spetsialnist 013 Pochatkova osvita [State Standard of Higher Education. Specialty 013 Primary education]. URL: <https://mon.gov.ua/standartiv/013-pochatkova-osvita-bakalavr-21.09.7.doc> [in Ukrainian]. **2. Derzhavnyi** standart pochatkovoi osvity [State standard of elementary education]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> [in Ukrainian]. **3. Kontseptsii**a realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku [The Concept of Implementation of the State Policy in the Reform of General Secondary Education «New Ukrainian School» for the Period till 2029]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934> [in Ukrainian]. **4. Pro** zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy [About general secondary education: Law of Ukraine]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> [in Ukrainian]. **5. Pro** osvitu: Zakon Ukrainy [On Education: The Law of Ukraine]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]. **6. Nova** ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Reforming High School]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]. **7. MON.** Naskrizni linii [MES. Crossing lines]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi> [in Ukrainian]. **8. Karpova, M. Ye.** (2017). Pidkhody naukovtsiv do vyznachennia fenomeniv «komanda», «robo

komandi» [Scientists' approaches to determining the phenomena of «team», «teamwork»]. *Pedahohichni nauky. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk LXXIX*. 2. 26–30 [in Ukrainian].

Ковальова Т. О. Нормативно-правова база роботи в команді в професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи

У статті розкрито основні положення нормативно-правових документів у галузі освіти щодо роботи в команді в професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи: Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Державних стандартах початкової освіти, Державних стандартах вищої освіти України зі спеціальності 013 Початкова освіта та ін.

Встановлено, що робота в команді є однією з ключових наскрізних здатностей особистості у межах компетентісного підходу до освіти впродовж життя: від початкової до професійної та самоосвіти. Тому завдання вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта є бінарним: по-перше, формування здатності роботи в команді у самих майбутніх вчителів початкової школи, а по-друге, підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації роботи учнів у команді.

Зроблено висновок про те, що робота в команді розвиває в особистості лідерські якості, надає змогу для прояву творчих здібностей всіх членів команди, формує творче і критичне мислення, здатності досягати спільної мети при раціональному розподілі обов'язків.

Ключові слова: нормативно-правова база, команда, робота в команді, початкова школа, майбутній учитель, учень.

Ковалева Т. А. Нормативно-правовая база работы в команде в профессиональной деятельности будущего учителя начальной школы

В статье раскрыты основные положения нормативно-правовых документов в области образования по работе в команде в профессиональной деятельности будущего учителя начальной школы: Концепции реализации государственной политики в сфере реформирования общего среднего образования «Новая украинская школа» на период до 2029 года, Государственных стандартах начального образования, Государственных стандартах высшего образования Украины по специальности 013 Начальное образование и др.

Установлено, что работа в команде является одной из ключевых сквозных способностей личности в рамках компетентностного подхода к образованию в течение жизни: от начального до профессионального и самообразования. Поэтому задача высшего образования по специальности 013 Начальное образование является бинарным: во-первых, формирование способности работы в команде у самих будущих

учителей начальной школы, а во-вторых, подготовка будущих учителей начальной школы к организации работы учащихся в команде.

Сделан вывод о том, что работа в команде развивает у личности лидерские качества, дает возможность для проявления творческих способностей всех членов команды, формирует творческое и критическое мышление, способности достигать общей цели при рациональном распределении обязанностей.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, команда, работа в команде, начальная школа, будущий учитель, ученик.

Kovalyova T. The Normative and Legal Basis of the Work of the Team in the Professional Activity of the Future Teacher of Primary School

The article reveals the main provisions of the normative and legal documents in the field of education regarding the work of the team in the professional activity of the future teacher of primary school: Concepts of the implementation of the state policy in the general reform secondary education is «New Ukrainian School» for the period up to 2029, State standards of elementary education, State standards of higher education of Ukraine in specialty of 013 Primary education and others.

It has been established that work in a team is one of the key cross-cutting abilities of the individual within the competency-based approach to lifelong education: from primary to professional and self-education. Therefore, the problem of higher education in specialty of 013 Primary education is binary: first, the formation skills of the work of a team for the future teacher of primary school, and secondly, the training of future teachers of primary school to organize the work of pupils in the team.

It is concluded that work in the team develops in an individual of leadership qualities, provides for the ability to express creative abilities of all team members, forms creative and critical thinking, and the ability to achieve a common goal in a rational distribution of responsibilities.

Key words: normative and legal basis, team, work of the team, primary school, future teacher, pupil.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.